

קומיץ מרומם או מעריב פשוט: השגרה וההרגשה

ימי הפורים היו נהדרים ומזניקי מרץ. התחפשו, אמרנו לחיים, שמחנו, התרגשנו והצפנו את הנשמה היהודית שהייתה חייבת את מכת החשמל הזו. ועכשיו עולה השאלה מה הלאה? עם מה נשארנו? איך מחליפים את ההתלהבות הגדולה בעבודת ה' יום-יומית של שגרה, רוטינה והלכה פשוטה? כיצד המסגרת השגרתית של סדר יום הלכתי מרימה אותנו לה'?

יש סיפור יפה על הרב משה איסרליש, גדול פוסקי אשכנז, רבה של קראקא שידוע בכינויו הרמ"א:

1. ספר לב העברי א עמוד ד: שמעתי שהרמ"א ז"ל מת בן ל"ג שנים, ביום ל"ג בעומר, בשנת של"ג וכתב ל"ג ספרים, והמספיד סיפר עליו ל"ב שבחים והיה מצטער למצוא שבח להשלים מנין ל"ג, עד שבא זקן אחד ואמר שהרמ"א היה מתחפש בפורים בבגדי עני, ובכל בית שואל מים לרחוץ ידיו לאמור כי עוד לא התפלל ערבית, למען יזכרו בני הבית להתפלל ולא ישכחו מפני טרדתם בסעודת פורים.

המשמעות העמוקה של הסיפור היא: יש מצוות יותר גדולות מסעודת פורים. הרמ"א צעד מבית לבית כדי לחדד באוזני אנשי קראקא: עד כמה שהשתייה של פורים מרוממת ופורצת את עומק הנפש, התפילה הפשוטה של ערבית בזמנה – גדולה יותר. בהערה¹ הובא סיפור חסידי דומה.

והשאלה הפשוטה היא: למה אצל יהודים הכול הפוך? מדוע השגרה חשובה הרבה יותר מההרגשה?

אנו רוצים לבחון זאת בעקבות שתיים מהשאלות המרכזיות של פרשת שמיני. אין ביניהן שום קשר לכאורה והן מייצגות את שני הקטבים הרחוקים ביותר, ובכל זאת בעין עמוק ולפי התפיסה הפנימית, שתיהן דנות באותה הדילמה: היחס של השגרה אל ההרגשה.

התעלומה הראשונה שלא הפסיקה להטריד ראשונים ואחרונים: מה קרה לנדב ואביהו? כיצד נערים קדושים כבני אהרן הכהן פורצים להיכל הקודש ביום הקמת המשכן ומקטירים אש זרה? ובקיצור: מה המניע הנפשי הפועם שגורם לאנשים גדולים ליפול ממדרגתם?

התעלומה השנייה, להבדיל אלפי הבדלות: איך יתכן שהחזיר עתיד לחזור ולהיות מותר באכילה? כיצד מוכיח האור החיים משני פסוקים בפרשתנו שגדול מיני הטומאה שאפילו אין אומרים את שמו, אסור באכילה רק בצורה זמנית ועתיד לחזור ולהיות טהור? איזה ניצוץ טמון בקליפה כה גסה?

ב. חצי שנה של תרומות ונדיבות הגיעה לשיאה. אחרי שהעם נשפך להתנדב עבור הקמת הבית, המשכן היה מוכן להקמה בכ"ה בכסלו. משה רצה לערוך מיד חנוכת הבית, אבל ה' הורה להמתין לתאריך בר מזל והיום שנקבע היה ראש חודש ניסן: בחודש הזה נולד יצחק אבינו.

הגיע היום הגדול והתורה מתארת את הרטט שאחז בקהל. אהרן העלה את הקורבנות והמתח חתר את האוויר: האם תרד האש מהשמים? האם יבוא החתן אל חופתו? משה ואהרן בירכו את הקהל במילים נפלאות איתן פותחים שבוע חדש: "ויהי נועם ה' אלוֹקינו עלינו" ואז קרה הנס.

2. רש"י ויקרא ט, כג: לפי שכל ז' ימי המלואים שהעמיד משה למשכן ושמש בו לא שרתה בו שכינה והיו ישראל נכלמים... כל הטורח שטרחנו שתשרה שכינה בינינו ונדע שנתכפר לנו עון העגל. אמר...

¹ פעם התוועד האדמו"ר הקודם עם הבחורים, ההתוועדות הייתה נפלאה והם לא רצו שהיא תיגמר. הרבי ישב עם שעון לידו כדי לדעת מתי שעת תפילת מנחה. הבחורים שהיו נלהבים מההתוועדות, שיחקו עם השעון והקדימו מעט את השעה האמיתית. הרבי ראה מה עשו, הוא הביט לכיוונו של המזכיר הדגול ר' יחזקאל פייגין הי"ד שלא מחה בהם, ואמר כך: "חאצ'ע, אור אין סוף הוא לא מציאות אמיתית, גילוי העצם [גילויים] הוא לא מציאות אמיתית, מנחה היא מציאות אמיתית".

אהרן אחי כדאי וחשוב ממני שע"י קרבנותיו ועבודתו תשרה שכינה בכם ותדעו שהמקום בחר בו.
ט, כד: ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח את העלה ... וירא כל העם וירנו ויפלו על פניהם.

וככל שהתרגשות הקיפה את העם בכלל, היא אחזה שבעתיים באהרן הכהן שנבחר לעמוד בראש הבית. היה זה ביטוי למחילת ה' על היותו מעורב בחטא העגל, שעמד כעתם בינו ובין העם. ודווקא ברגע המחילה והחיבוק, מתרחש האסון. התורה, כדרכה, מסתפקת בשני פסוקים:

ויקרא י': ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו ויתנו בהן אש וישימו עליה קטרת ויקרבו לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אתם: ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימתו לפני ה'.

מדי בוקר היו הכוהנים אוספים גחלים בוערות מחוץ להיכל, מכניסים אותם לתוך הקודש ומבעירים את עשבי הקטורת על מזבח הזהב. הריח והארומה היו מתפשטים בחלל הבית. נדב ואביהוא התכוונו לעשות מלאכתם ככהנים, אבל הייתה זו "אש זרה אשר לא ציווה אותם" והם נפלו ומתו.

וכלום לא מובן: מה קרה? איזו אש זרה? הרי עשו מלאכתם? ואם טעו חמורות במשהו ולכן נחשב להם כאש זרה, מדוע אנשים גדולים הגיעו לטעות כזו? ברור שהתורה מכסה את החטא שלהם. המדרש מביא שתיים עשרה אפשרויות לחטא שלהם והנה כמה דוגמאות שרמוזות בתורה עצמה:

רש"י: רבי אליעזר אומר: שהורו הלכה בפני משה [נכנסו להקטיר קטורת בלי שצוו משה. ולמעשה לא היו אמורים להקטיר באותו יום, כיון שביום הראשון הייתה אמורה האש לרדת מהשמים ורק בימים הבאים היה להביא גחלים מבחוץ להבעיר אש. אבל עיקר עונשם היה על שפעלו בלי משה?]. רבי ישמעאל אומר: שתויי יין נכנסו למקדש. תדע שאחרי מיתתן הזהיר הנותרים שלא ייכנסו שתויי יין (כמו שממשיך הפרק הבא: 'וידבר ה' אל אהרן לאמר יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבאכם אל אהל מועד ולא תמתו').

עוד נאמר בספר **במדבר ג, ד:** וימת נדב ואביהוא לפני ה' בהקריבם אש זרה ... ובנים לא היו להם.

כך שהרושם הראשוני הוא קשה, זוג נערים 'פרחחים' שעושים במשכן ה' כרצונם, כאילו זה מקום העבודה של אבא שלהם... הם פועלים בפזיזות על דעת עצמם ומקריבים אש זרה בלי לקבל הוראות ממשה. הם נכנסים שתויים ומתנדנדים למשכן ה' כאילו מדובר בקידוש של שבת אחרי הצהריים, ולא מוכנים להתמסד ולהקים משפחה.

וכאן עולה התמיהה העצומה איך שני נערים קדושים מחללים את משכן ה'? יתירה מכך: בואו נחשוב מה אנו יודעים עליהם? מה הרקע שמעניקה התורה על זוג הנערים הקדושים הללו?

האזכור הראשון של צמד האחים הוא רגע לפני המאורע הכביר של מתן תורה. השמים נפתחים וקול ה' ממלא את החלל, אבל רגע קודם מבקש הקב"ה ממשה לעלות לשמים או קרוב לרקיע ולצרף שושבינים מצד ישראל. ארבע אנשים מזכיר הקב"ה בשמותיהם כמי שמוזמנים להתקרב אל השכינה:

3. שמות כד, א: ואל משה אמר עלה אל ה' אתה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל.

כך שהקב"ה ראה את נדב ואביהוא בתור עתיד ההנהגה. שניים שניחנו בנפש גבוהה שיכולה לעלות אל ה' כמו משה ואהרן. התקוות העצומות שנקשרו בהם באות לידי ביטוי גם באזכור הבא:

במדבר ג: ואלה תולדות אהרן ומשה ... ואלה שמות בני אהרן, הבכור נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר – **רש"י:** ואינו מזכיר אלא בני אהרן? אלא נקראו תולדות משה, לפי שלמדן תורה ומלמד שכל המלמד את בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו.

² חומרת "מורה הלכה בפני רבו" במשכן מופיעה גם אצל שמואל הנביא: כשחנה הביאה את שמואל בפעם הראשונה למשכן, היא הציגה אותו לעלי, הכהן הגדול, ואמרה "אל הנער הזה התפללתי". הגמרא מסבירה (ברכות לא) כי הפסוק נאמר בזעקת רחמים. שכן חנה הביאה קרבן למשכן ועלי הורה למצוא כהן להקריב הפר. שמואל התערב ואמר ששחיטה כשרה בזר ואין צריך דווקא כהן. עלי הגיב שהמורה הלכה בפני רבו חייב מיתה. לכן צעקה חנה "אל הנער הזה התפללתי" ולא אמצא עוד טוב כמותו.

נדב ואביהוא הם הממשיכים האמתיים של משה. אף שמשה לא זכה לבנים ביולוגיים, אבל הוא זכה לבנים רוחניים שהמשיכו לפרוץ הדרך שהוא התחיל והראשונים ברשימה הם נדב ואביהוא.

ובתווך יש את האזכור הגדול מכולם, שנאמר אפילו אחרי הטעות החמורה והאסון הטרגי:

ויקרא יג: ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דבר ה' לאמר בקרבי אקדש - רש"י: 'הוא אשר דבר' - היכן דבר? (בציווי הקמת המשכן): 'ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי' - אל תקרא בכבודי אלא במכובדי. אמר משה לאהרן: אהרן אחי, יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום והייתי סבור בי או ברך, ועכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך.

כשנדב ואביהוא שכבו מתים בהיכל המשכן ואהרן נתקף הלם, משה הגיב בצורה מדהימה: האמת היא שידעתי מראש שיקרה אסון. ידעתי שמישהו ייפול וימות כי המפגש בין השמים והארץ אינו יכול לעבור חלק. מישהו יצטרך לשלם כדי להפגין את קדושת המקום וגודל הזהירות בבית ה'. אבל חשבתי שזה יהיה אחד משנינו ואני רואה שה' בחר בגדולים מאתנו.

כך שאפילו אחרי החטא מגדיר אותם משה כגדולים ממנו ומאהרן, ואיך גדולים כל כך נופלים בצורה חמורה כזו? לא צריך להיות מפרש כדי לחפש את העומק לפני מעומק. אכן לפעמים נדרשת תובנה אחת כדי לכתוב את הסיפור מראשיתו ולראותו בפנים חדשות.

ג. ישנו יסוד מהפכני שמובא במדרש ספרא ואנו נתרגם אותו קרוב לגישה החסידית המפורסמת. המפתח להבנת הסיפור נמצא בפרשנות הכי גרועה שלו: העובדה שנדב ואביהוא הוריקו בקבוק יין לפני שנכנסו למשכן. מה זה? הרי קל שבקלים אינו נוהג כן?

הגמרא³ בבבא בתרא מביאה סוגיה ארוכה העוסקת במסעותיו של רבה בר בר חנה. רבה חווה מאורעות מסעירים ורבים מהמפרשים לומדים כי האירועים הם רק משל ורמז למשמעויות עמוקות.

בבא בתרא עג,ב: אמר לי אותו סוחר, בא ואראה לך את מתי המדבר. הלכתי וראיתי והם היו נראים כשתויי יין, כשהם שוכבים פרקדן (על גבם), ובינך של אחד מהם עמדה זקופה. נכנס הסוחר תחת הברך, כשהוא רכוב על גמל, ואוחז בידו רומח – ולא נגע בברכו של אותו מתי.

600,000 מתי המדבר, בני דורו הנעלה של משה רבנו שמתו ונקברו בחולות מדבר סיני, נראים כשפניהם לוהטות כשתויי יין ודרגתם הנעלית כל כך גבוהה, עד שהברך – החלק הנמוך ביותר בגוף שלהם – יותר גבוהה מראשו של הסוחר. למה אנשים מתים נראים מאירים כשתויי יין?

שתיית יין היא הדרך לפרוק את הרגש על הראש. **לאפשר לרגש הטבעי להתפרץ, בלי הבקרה של סדר וחוקים.** כשאדם שותה, הוא משתחרר ופשוט אומר את מה שהוא רוצה להגיד. הוא לא מתבייש לטפס על השולחן ולצעוק "אין עוד מלבדו". הגמרא אומרת (בהקשר אחר): "נכנס יין יצא סוד". המילה "יין" היא בגימטריה 70 והמילה "סוד" היא בגימטריה 70 ולכן נכנס יין ומשחרר את הסוד. הוא מאפשר לאדם להיות הוא ולגלות את מה שבליבו⁴.

זה מה שרצו מתי מדבר: הם שאפו להישאר בהתועדות החסידית של המדבר. במקום להיכנס לסדר וחוקים בארץ ישראל, לחוות חיי רוח ואקסטזה דקה בפראות של המדבר.

כעת אפשר לקבל מבט חדש על תופעת בני אהרן. הנה מילותיו המדויקות של המדרש:

4. מדרש ספרא: כיון שראו אש חדשה, עמדו להוסיף אהבה על אהבה.

³ ראו כאן במשמעות הידועה כפי שמתבאר הסיפור בתורת חב"ד.

⁴ <http://www.shturem.net/index.php?section=news&id=50245>. כאן הטייתי מעט את הרעיון כדברי

הנצי"ב, כדי להתאים עם החלק הבא בשיעור אודות טהרת החזיר לעתיד לבוא.
⁴ בסנהדרין לח מסופר על בני רב חייא שישבו לפני רבי יהודה הנשיא ולא אמרו דבר מחמת יראתם. הורה רבי למזוג להם יין כדי לשחרר את היראה, אבל הם שתו והשתחררו מדי... הם הטיחו בו כי משיח לא יבוא עד שתכלה המלכות הנוכחית ויצמח זרע חדש... הכוונה הייתה לרבי עצמו שהיה הנשיא האחרון מבית דוד...

נדב ואביהוא היו זוג נשמות עילאיות שלהטו באקסטזה ביום הקמת המשכן. הם ראו את האש יורדת מהשמים ולא הצליחו לשאת את הרגע. הם רצו למסור עצם מהותם ולדבוק בו באהבה גמורה.

נכון, נדב ואביהוא ידעו שאסור להם להיכנס בלי הוראה ממשה, אבל הם אמרו: **"לעזאזל החוקים, מה מקומן של התקנות הקטנות כשאנו בוערים באהבה?"**. החוקים נועדו בשביל האנשים הקטנים, אלו שאין בהם אש, אבל כשהאש בוערת – מה משמעותם של הסדרים?

רבינו הזקן מאריך בתחילת ספר התניא (פרקים ג-ד) כי הנפש מורכבת מכמה שכבות: יש בה רגשות שהן נטיות הנפש עצמה, ויש בה כוחות נמוכים יותר של יציאה החוצה, והם הלבושים: מחשבה, דיבור ומעשה. טבעו של האוהב שהוא רוצה למסור את עצמותו ולהתלכד עם האהוב בעצם תוכיותו. וכאשר מאירה האהבה עצמה – מה מקומם של הלבושים? הם נראים כה נמוכים וחסרי משמעות?

[גרוע מכך: טבעה של האהבה לדרוס את הכללים ולבקש **דווקא את מה שאסור**. במטרה לבטא את עוצם האקסטזה, הבערה והספונטאניות הבלתי מחושבת, היא לועגת להגבלות באשר הן].

הנה דבריו של הנצי"ב מוולוז'ין, רבי נפתלי צבי יהודה ברלין, ראש ישיבת וולוז'ין המעטירה:

העמק דבר במדבר טו,לט: מי שפורש לעבודת ה' ומתבודד ושוקע עצמו לאהבת ה', עליו לשמר מצווה בזמנה ולא לקפח מעשה המצוות בשביל דבקות [מאהבה] ח"ו. וכבר אמרו חז"ל במסכת שבת: 'גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה' ... שמי שהגיע לאהבת ה' והקבלת פני שכינה – עליו להפסיק דבקותו ולהזדקק למצווה המעשית שבאה על ידו.

כעת נוכל להבין את הקשר בין כל הפרשנויות שתוארו לעיל בעונם (ראו באותיות חסידיות בלקו"ש ג/988): כולן משקפות את אותה תנועת נפש של חוויה רגשית על פני החיבור עם ח"י המעשה: התשוקה לאלוקות התבטאה **בהקטרת קטורת** ולא במעשה אחר כהקרת קרבנות. שכן ה"קטרת" היא מלשון "קטר", שהוא "קשר" בארמית ומבטא את תמצית דבקות הרוח. העשן הדק והריח המרומם שמתפשט קושר את הנפשות להיות אחת. לא סתם מילותיו הכמעט אחרונות של רשב"י בעולם הזה היו: "בחד קטירא אתקטרנא ביה אחידה ביה להיטא".

מאותה סיבה שתו יין, כנ"ל בארוכה, שהוא הדרך לפרוק את עול שיקול הדעת. ולכן גם לא התחתנו ונשא נשים, שהרי אין דבר מאיים יותר על דבקות האהבה מאשר ריחיים על צווארו. דוגמה לכך: הגמרא אומרת על בתו של רבי עקיבא: "רחל בת רחל אזלה". כבשה הולכה אחרי האימא שלה. שכן המזל שלה היה כמו המזל של אימה. רבי עקיבא חיפש את הבחור הכי מתמיד בישיבה ושם עיניו על בן עזאי שלא הפסיק ללמוד. הם ערכו סעודת חתונה⁵ כיאה לבת גדול הדור, אבל אחרי כמה ימים ביקש החתן את סליחתה של הכלה. 'חשקה נפשי בתורה ואינני מסוגל להתחייב למסגרת משפחה'. כך המזל של הכלה היה כאימה, שנפרדה מרבי עקיבא לעשרים וארבע שנה. הסוף של בן עזאי היה צפוי: בתוך הארבעה שנכנסו לפרדס, הוא "הציץ ומת". נפשו נמשכה אל גדולת האור ויצאה בטהרה.

אבל איפה הבעיה? אם רצו כל כך לתת עצמם, למה מתו בצורה נוראה כזו?

כאן נכנסים ליסוד היסודות של היהדות: **ההלכה היא העיקר**. הרגש הוא כלי כדי להניע את המעשה ההלכתי ולמלא אותו בחשק או להיעצר ביראת חטא בפני המעשה האסור, אבל אינו מטרה לעצמה. (עד כדי כך שאדם שבוער ברגש קדושה לקיים מצווה, אבל לא הצליח לקיימה – לא קיים את המצווה. בעוד שאדם שאכל בפשטות את המצה בלי לכוון יותר מדי – קיים המצווה לגמרי).

רבינו הזקן מבאר הדברים היטב בתניא שם: רגש הוא ביטוי **שלך** ואילו החוקים הם **התורה שלו**. הרגש הוא התפשטות הנפש של האדם, הוא חוויה נהדרת, אבל הוא אינו מטפס מעבר לאדם עצמו. מנגד, החוקים הקטנים והמגבילים לפעמים, הם החבילים ששלשל הקב"ה מלמעלה כדי להתחבר אתו. ככל שיטפס האדם למעלה מצידו, הוא יישאר בתוך העולם שלו, ודווקא החבילים ששלשל הקב"ה מלמעלה, הם אלו שמרימים את האדם מעבר לעצמו וגודרים אותו בקשר של קדושה.

⁵ ראה כתובות סג,א בתוס' ד"ה ברתיא, אם הם נישאו או רק אירוסין.

כל אחד יודע שהרבה יותר קל ללגום כמה כוסות ולהתגלגל בניגון חסידי מאשר לקום בזמן ולחשוב בריכוז קטע חסידות לפני התפילה. כי רגש הוא התפשטות טובה, בעוד שחוקים הם קבלת מלכות.

תניא פרק ד: שלושה לבושים אלו מהתורה ומצוותיה [מחשבה, דיבור ומעשה], אף שנקראים לבושים לנפש רוח ונשמה [שכל ורגשות], עם כל זה גבהה וגדלה מעלתם לאין קץ וסוף על מעלת נפש רוח ונשמה עצמן, כמו שכתב בזהר **דאורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד** ... וצמצם הקב"ה רצונו וחכמתו בתרי"ג מצוות התורה ובהלכותיהן ... בכדי שכל הנשמה או רוח ונפש שבגוף האדם תוכל להשיגן בדעתה ולקיימן כל מה שאפשר לקיים מהן במעשה דבור ומחשבה.

[ועוד סיבה מעשית: התפרצות אהבה היא כמו אנרגיה פראית. היא לא יוצרת שום דבר ורק גורמת הרס. היא מייצרת זיקוקי דינור, אבל במקרה הטוב, דועכת ולא מחזיקה מעמד, ובמקרה הרע, מתפזרת להוללות ופריקת עול. הסוד של ההלכה הוא לשמר את האנרגיה. כשאדם מכוון את האהבה לתוך כלים, לתוך מסגרת הלכתית קבועה ויום-יומית, היא הופכת להיות האדם עצמו והחיים עצמם.

אולי יהיה מי שירצה להביא דוגמה מפורסמת, להבדיל אלפי הבדלות: בסוף שנות השישים פרחו בארצות הברית תנועת ההיפ'ס וילדי הפרחים. זה היה הדור שגדל במקביל למלחמת וייטנאם, הם ראו את חבריהם מתים כמו זבובים מול לוחמי הווייטקונג, הם היו הדור שגדל אחרי המלחמה לתחרות הצריכה המטורפת שחגגה באמריקה כדי לממש את החיים - והם רצו למרוד בכל. הם צעקו 'עשו אהבה ולא מלחמה', מרדו במוסכמות והשתגעו מצריכת סמים.

למשך כמה שנים נדמה היה שהם עומדים לשנות את העולם, אבל התנועה הזו נכחדה ונשכחה לקול מנהיגי המחאה שמתו או נטרפה עליהם דעתם מצריכת יתר. אם במקום זאת היו מתעלים את רעיונותיהם הנעלים לכלים מציאותיים. אם היו מקימים תנועה פוליטית שמתרגמת את הרעיונות לדרך חיים – היו משנים את העולם].

עד כאן בעניין בני אהרן, שחטאו בהעדפת הרגש על פני המעשה. מכאן נעבור אל הצד השני והחיובי: הקשר היסודי הנצחי שנוצר בזכות מעשה קבוע ושגרתי מדי יום ביומו.

ד. יש מילים שלא מוציאים אותן מהפה. הן מסמלות גועל ודחייה עד שאפילו לא מגלגלים אותן על השפתיים. ראש וראשון הוא בעל החיים שחי בתוך הטינופת. הגמרא נמנעת מלהזכיר אותו בשמו ורק נוקבת ברמז שדבק בו⁶: **שבת קכט, א: אדם שהקיז דם שיאכל משהו ואחר כך יצא מן המקום שאם יפגוש בדבר אחר – יכול לחלות בדבר אחר** [צרת שהיא מחלה שקשורה בחזירים].

המיאוס מפני החזיר הוא כה עמוק עד שחז"ל קבעו (בבא קמא פב) שאסור לגדל אותו בתחומי ארץ ישראל. הוא אסור ב"בל יראה ובל ימצא..." בהתאם לכך קבעה ה"כנסת" את "חוק החזיר", לפיו אסור לגדל אותו בערי הארץ (למעט יישובים נוצריים). יצוין שעם ישראל מתאחד סביב המיאוס מפניו ואפילו מסעדות טרפה מתביישות לנקוט בשמו והמציאו שם מכובס: 'בשר לבן'⁷.

⁶ **בדיחה:** הרב והכומר יצאו לטיול בעיר. הם התקרבו לפארק העירוני ולפתע ראו שלט בכניסה: "אין כניסה ליהודים ולחזירים". הכומר הצביע על המילה "ליהודים" כרמז לכך שהרב צריך להישאר בחוץ.

⁷ **סיבת חומרת החזיר:** הגמרא (בבא קמא שם) קושרת בין איסור גידול חזירים בארץ ישראל, לזה שהחזיר היה המניע והגורם להפסקת קרבנות התמיד וחורבן בית המקדש. ומעשה שהיה כך היה: בסוף ימי המקדש השני, היה מצור כבד על ירושלים ונגמר מלאי הכבשים עבור הקרבת קרבנות התמיד בבוקר ובין הערביים. הכוהנים סיכמו עם גויים מחוץ לחומות שיקנו עבורם כבשים, וכל בוקר היו משלשלים במורד החומה קופה של זהב, ובתמורה היו מעלים בחזרה קופה עם שני כבשים. ואכן זכות הקרבנות שמרה על ירושלים והאויב לא הצליח להבקיע את החומה.

היה שם זקן אחד שגילה לצבא האויב את הסוד. "כל זמן שהיהודים מקריבים קרבן התמיד, לא תוכלו להם". למחרת שלשלו הכוהנים את קופת הזהב, ואולם בתמורה הם העלו שני חזירים קטנים, וכיון שהגיעה הקופה לחצי החומה, נעצו החזירים רגליהם בחומת ירושלים והזדעזעה העיר 400 פרסה. באותו יום פסקו קרבנות התמיד ונגזר דינה של העיר.

בא האור החיים בפרשתנו ומטיל פצצה: הוא מביא מדרש האומר שאיסורו של החזיר הוא זמני בלבד ולעתיד לבוא עתיד להיטהר ולהיות מותר לאכילה. המהפך הזה רמוז בשמו: "חזיר" מלשון "חזרה", שכן טומאתו זמנית והוא עתיד לחזור לקדושה.

האור החיים מדקדק זה מתוך הפסוקים. פרשת מאכלות אסורות מתחילה:

ויקרא יא ב-ג: זאת החיה אשר תאכלו... כל מפרסת פרסה ושסעת שסע פרסת מעלת גרה בבהמה.

הגמרא (חולין נט) לומדת מלשון הפסוק שכל בעל חיים בעולם שהוא "מפרס פרסה" (יש לו פיסוק ורווח בין שתי אצבעות הרגל) הוא בהכרח גם "מעלה גרה" (בולע את העשב ללא לעיסה ואחר כך עולה העשב שוב לפה לשם לעיסה וטחינה חוזרת). ולכן למעשה אין צורך לחפש שני סימני טהרה, אלא מספיק לבדוק סימן אחד: אם הוא מפרס פרסה, הוא בהכרח גם מעלה גרה וכשר לאכילה.

אולם אחרי ארבעה פסוקים מוציאה התורה בעל חיים אחד מהכלל:

שם ז: ואת החזיר כי מפרס פרסה הוא ושסע שסע פרסה והוא גרה לא יגר - טמא הוא לכם.

התורה מדגישה כי החזיר הוא בעל החיים היחיד שמפרס פרסה אבל אינו מעלה גרה ולכן טמא.

וכאן עולה השאלה למה ממתינה התורה ארבעה פסוקים עם ההבהרה? הרי מיהו יכול לטעות בינתיים ולחשוב שגם החזיר כשר משום שיש בו את סימן הטהרה העיקרי? האור החיים מוצא כאן רמז מהפכני: באמת גם החזיר הוא קצת מותר, כי עתיד להיות טהור ורק בזמנו הוא טמא.

אור החיים שם: ואולי ממה שלא הוציא מן הכלל סמוך להודעת הכלל [ורק אחרי ארבעה פסוקים], רמז שאפילו החזיר בכלל [ההיתר], על דרך דברי רבינו בחיי בשם התנחומא: 'למה נקרא שמו חזיר? שעתיד לחזור להיות מותר'.

כמובן, הקושי הראשונה שעולה היא: איך יתכן שמצווה מן התורה תתבטל? מבהיר האור החיים בהמשך הפסוקים כי החזיר יעבור התפתחות לעתיד לבוא ויהפוך להיות "מעלה גרה". וזהו שמדגישה התורה "והוא גרה לא יגר", כלומר, החזיר אסור רק בתנאי ובאותה תקופה שלא יעלה גרה.

אור החיים שם ז: והוסיף 'והוא גרה לא יגר', פירוש תנאי הוא הדבר, כל זמן שהוא לא יגר הוא טמא, אבל לעתיד לבא יעלה גרה ויחזור להיות מותר. ולא שיישאר בלא גרה ויותר, כי תורה לא תשונה.

וכאן עולה השאלה העצומה למה החזיר? מה סוד ההישארות שלו? אם אנו במצב רוח של קבלת חברים חדשים לאגודה, מדוע שאר בעלי החיים הטמאים לא יעברו מוטציה כזו וייטהרו? אכן מפרשים רבים חולקים על האור החיים ושוללים את 'חזרת החזיר'. רבי שמואל יפה, מחבר פירוש היפה תואר על מדרש רבה, כותב כי המדרש הזה לא היה ולא נברא ואחד הפרשנים כתב אותו בדרך הלצה.

אגב, ראיתי רעיון חריף האומר כי עצם זה שאומרים "דבר אחר" ולא "חזיר", הוא כדי לשלול את המשמעות הלשונית שה"חזיר" "יחזור" לטהרתו. אבל עובדה היא שהמדרש מובא ומצוטט בספרים רבים (נלקטו בליקוטי שיחות כט/128 הערה 58) והפליאה גדולה כאמור.

בהערת שוליים קצרה בתחתית עמוד בספר השיחות, מעניק הרבי מליובאוויטש לימוד מקורי: החזיר הוא בסדר ברגליים, אבל לא בסדר בראש. הוא התברך בסימן הכשרות של הפרסת פרסה ברגליים, אבל לא זכה לסימן הכשרות של מעלה גרה שהוא בחלק העליון של הגוף. בכך הוא משל לאדם שברמתו האינטלקטואלית הוא אינו מזוכך, הוא אינו חווה חוויות רוחניות גבוהות ואינו מזדהה לחלוטין עם כל מעשה שהוא עושה. אבל הוא מקפיד לקיים הכול במעשה. בין כשיש לו חשק ללכת לבית הכנסת ובין כשאין - הוא הולך. סדר היום שלו הוא הלכתי לחלוטין, כי זה מה שעושים יהודים.

עוד הסבר לנחיתות החזיר, קשור בהיותו סמל לצביעות והעמדת פנים. החזיר נוהג לפשוט את רגליו קדימה, כאילו כדי להדגיש את סימן הטהרה היחיד שלו – היותו מפרס פרסה – ומתוך כך להציג מצג שוא כאילו הוא חיה כשרה. הוא עושה שימוש במעט הטוב שיש בו, כדי לרמות ולהוליך שולל את הבריות.

וכאן בא המסר הכביר של התורה: בעל חיים כזה **ישוב ויטהר**. בסופו של דבר, הרגליים ינצחו את הלב ויוליכו גם אותו למקום הנכון. נדרשת הרבה קבלת עול בשביל עוד תפילה שגרתית ועוד תפילה שגרתית, אבל החוקים הם המסגרת **שלו**, שקבע הקב"ה, כאמור לעיל, ולכן בסופו של דבר הם מרימים את האדם מעבר לעצמו ויחזירו אותו להיות כשר.

בהערה⁸ הובא סיפור טוב כדוגמה לכך: אדם שהיה בתחתית המדרגה, אבל כיון שהייתה לו **קביעות פשוטה** של קשר לתורה ומצוות, הדבר החזיק את ילדיו.

הרבי מליובאוויטש, התוועדויות תנשא א/352: 'מפריס פרסה' מורה שהמעשה בפועל (רגל) הוא כדבעי ובריבוי, אלא שחסר אצלו הביטחון והזיכרון ('לא גרה'). ולכן אף שמעלתו פחותה ממעלי הגרה שהם מזוככים יותר, אבל כיון שהמעשה שהוא העיקר הוא כדבעי, ולעתיד לבוא עתיד גם ליטהר (מעלת הזיכרון) יהיה בשלמות (משא"כ זה שמזוכך יותר אבל חסר במעלת המעשה שהוא העיקר).

תכל"ס, מבוגרים וילדים צריכים לשמוע את המלים "ככה הקב"ה ציווה!". מרוב רצון להיות הגיוניים ולשכנע, שוכחים לפעמים את העיקרון ה'יהודאי' שעליו עומד הכל: יהודי הוא מי שמתמסר למצוות ה', וכל השאר הם לא יותר מתבלינים כדי למתק את העשייה. חיים בצורה כזו מביאים במהרה לגילוי "ודוד עבדי מלך עליהם לעולם" בגאולה השלמה בקרוב ממש.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל

ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב

⁸ בתחילת שנות התשעים, הרב ישראל מאיר לאו, רבה של תל אביב דאז וראש אבות בתי הדין בה, ישוב בלשכתו ודן בתיק מסובך של "בירור יהדות". באותם ימים התעשרה ארץ ישראל בקיבוץ גלויות עצום: שערי ברית המועצות נפתחו ומיליון עולים נחתו בנמל התעופה בן גוריון. זה היה נס מדהים, אבל בשולי העלייה הנהדרת התעוררו שאלות של 'בירור יהדות', מחמת אנשים שלקחו 'טרמפ' ועלו ארצה במסגרת חוק השבות. מול שולחנו של הרב לאו עמד גבר בן 40 וביקש להוכיח את יהדותו. לא היו לו כל מסמכים מתאימים, אך הוא הביא עמו שני עדים כשרים: עד אחד העיד שהוא השתתף בברית המילה שלו לפני 40 שנה, ויהודי שני, חסיד חב"ד מבוגר עם זקן ארוך, סיפר דבר מפעים:

הוא הכיר את אימו של אותו גבר. היא הייתה רופאה בבית הרפואה הממשלתי במוסקבה. היא ניהלה אורח חיים קומוניסטי, אבל היה לה מנהג שהקפידה בחירוף נפש. היא הייתה מעשנת כבדה, שתי קופסאות סיגריות ביום, אבל בכל לילה הייתה מוציאה מהקופסה סיגריה אחת ומניחה בתיבה תחת המיטה. בכל שנה אחרי חג הפורים הייתה מרוקנת את התיבה, מוציאה 365 סיגריות שהתקבצו לאורך כל השנה ומגיעה אלי הביתה. אני הייתי מוכר את הסיגריות בשוק השחור וקונה תמורתן שני קילו קמח ואופה עבורה מצות לליל הסדר. ועל הלילה הזה היא לא וויתרה מעולם: היא ומשפחתה הקפידו בקנאות על קיום המצווה הזו וחיוך הילדים. ואם כזו אימא – איזה פלא שהבן התעורר לעלות לארץ ומתעקש על יהדותו.

הרב לאו לא היה יכול לעצור את דמעותיו וביקש לשוחח עם האימא. התברר כי היא נשארה ברוסיה. אחרי התגברות על תקלות התקשורת, הוא הצליח להשיג אותה בטלפון ואמר רק משפט אחד: "אנחנו חוגגים את ליל הסדר לילה אחד בשנה, את חגגת אותו 365 לילות בשנה...".